

HOTĂRÎREA CURȚII CONSTITUȚIONALE
cu privire la interpretarea art. 135 alin. (1) lit. g) din
Constituția Republicii Moldova

Nr.15 din 06.05.97

Monitorul Oficial al R.Moldova nr.33-34/14 din 22.05.1997

* * *

În numele Republicii Moldova
Curtea Constituțională în componența:

Gheorghe SUSARENCO - președinte
Nicolae CHISEEV - judecător
Mihai COTOROBAI - judecător
Nicolae OSMOCHESCU - judecător-raportor
Ion VASILATI - judecător

cu participarea Ludmilei Zadorojnîi, grefier, domnului Victor Cecan, deputat în Parlament, președintele Comisiei juridice pentru numiri și imunități a Parlamentului Republicii Moldova, autorul sesizării, conducîndu-se de dispozițiile art. 135 alin. (1) lit. b) din Constituția Republicii Moldova, a examinat în ședință plenară deschisă dosarul cu privire la interpretarea art. 135 alin. (1) lit. g) din Constituția Republicii Moldova.

Temei pentru examinarea dosarului, conform art. 24 și 25 din Legea cu privire la Curtea Constituțională, a servit sesizarea domnului Victor CECAN, deputat în Parlament, acceptată spre examinare în fond și soluționare și inclusă în ordinea de zi prin decizia Curții Constituționale din 11 martie 1997. Examinînd sesizarea în cauză, audiind argumentele expuse în ședință,

Curtea Constituțională
a constatat:

1. La 4 februarie 1997 domnul Victor CECAN, deputat în Parlament, a sesizat Curtea Constituțională solicitînd interpretarea art. 135 alin. (1) lit. g) din Constituția Republicii Moldova vizînd următoarele aspecte:

- interpretarea expresiei "cazurile excepționale de neconstituționalitate a actelor juridice";
- specificarea cazurilor de neconstituționalitate a actelor juridice, care pot fi examinate și soluționate de Curtea Constituțională la sesizarea Curții Supreme de Justiție, particularitățile procedurale în raport cu sesizările altor subiecți cu drept de sesizare.

2. În sesizare autorul menționează că diferiți subiecți cu drept de sesizare aplică, referindu-se la dispozițiile art. 135 alin. (1) lit. a) și g) din Constituție, în mod diferit procedeele de apreciere a neconstituționalității actelor contestate și că sintagma "rezolvă cazurile" și expresia "exercită la sesizare controlul constituționalității" nu sînt identice. În opinia autorului sesizării noțiunea "act juridic" are o arie semantică mai largă, ea include nu numai legile, regulamentele și hotărîrile Parlamentului, decretele Președintelui Republicii Moldova, hotărîrile și dispozițiile Guvernului, tratatele internaționale la care Moldova este parte, ci și "dispozițiile Președintelui Republicii Moldova, dispozițiile Președintelui Parlamentului, ordinele organelor centrale de specialitate ale statului etc.", care ar putea fi obiect de sesizare în Curtea Constituțională de către Curtea Supremă de Justiție.

3. Examinarea sesizării în fond necesită analiza esenței, explicarea și comentarea sintagmei "excepție de neconstituționalitate" și a locuțiunii "acte juridice" în limitele dispozițiilor Constituției Republicii Moldova.

3.1. Noțiunea "excepția de neconstituționalitate"

O lege sau alt act normativ, legitim adoptat de organul de resort, poate fi supus controlului constituționalității conform art. 135 din Constituția Republicii Moldova. Controlul constituționalității legilor este, potrivit Constituției, prerogativa exclusivă a Curții Constituționale întru garantarea principiului separării puterilor în stat.

Problema conformității unei legi ori altui act normativ cu Constituția, sau, la modul concret, stabilirea dacă organul legiuitor și-a exercitat ori nu prerogativele legislative în limitele Constituției, se soluționează, de regulă, prin controlul difuz ori concret (centralizat). Inexistența instituției precedentului judiciar în sistemul judecătoresc național face imposibil controlul difuz al constituționalității legilor de către instanțele ordinare judecătorești. Totodată, Curtea Constituțională este abilitată cu controlul concret (centralizat).

3.2. Art. 11 din Codul de procedură civilă al Republicii Moldova (în redacția Legii pentru modificarea și completarea Codului de procedură civilă, nr. 942-XIII din 18 iulie 1996) prevede că, dacă în procesul judecării pricinii instanța de judecată stabilește că norma de drept ce urmează a fi aplicată este în contradicție cu prevederile Constituției și este expusă într-un act normativ, care, potrivit Constituției, se supune controlului constituționalității, examinarea pricinii se suspendă și instanța de judecată se adresează Curții Supreme de Justiție cu propunerea de a sesiza Curtea Constituțională. Curtea Supremă de Justiție examinează propunerea și, fără să se exprime asupra ei, se adresează Curții Constituționale cu o sesizare întocmită în conformitate cu art. 39 al Codului jurisdicției constituționale.

Art. 10 alin. 2 din Codul de procedură penală (în redacția Legii pentru modificarea și completarea Codului de procedură penală nr. 809-XIII din 10 aprilie 1996) prevede aplicarea aceleiași proceduri la examinarea cauzelor penale.

Din dispozițiile articolelor citate rezultă că constituționalitatea unei legi, unei norme de drept dintr-un alt act normativ, ce urmează a fi raportată părților, se poate invoca numai în cazul unui litigiu în curs de judecată, deci întotdeauna pe cale de excepție și niciodată prin acțiune.

3.3. Excepția de neconstituționalitate exprimă o legătură organică, logică între problema de constituționalitate și fondul litigiului principal. Ea poate fi invocată ca incident din inițiativa părților sau din oficiu de instanța de judecată. Elementele principale ale excepției de neconstituționalitate sînt:

- necesitatea efectuării unui control de neconstituționalitate;
- existența raportului triunghiular între partea aflată în proces, ale cărei drepturi sau interese au fost eventual lezate printr-o normă neconstituțională, instanța de judecată, în fața căreia se invocă neconstituționalitatea și Curtea Constituțională, chemată să soluționeze excepția de neconstituționalitate;
- obiectul excepției de neconstituționalitate (care este mai larg, incluzînd nu numai legile, ci și alte acte normative).

3.4. În baza celor expuse Curtea Constituțională conchide că sintagma "excepția de neconstituționalitate" în sensul dispoziției art. 135 alin. (1) lit g) din Constituție poate fi interpretată ca procedură de inițiere de către instanțele ordinare de judecată, la inițiativa părților sau din oficiu, a controlului conformității unei legi sau altui act normativ în întregul său, ori în majoritatea cazurilor parțial cu normele constituționale. Această procedură este o abatere de la regula generală, stabilită în art. 135 alin. (1) lit. a) din Constituție și art. 25 din Legea cu privire la Curtea Constituțională, și prin natura sa este o excepție.

4. Noțiunea "acte juridice"

4.1. Conform dispozițiilor art. 135 alin. (1) lit. g) din Constituție Curtea Constituțională rezolvă cazurile excepționale de neconstituționalitate a actelor juridice sesizate de Curtea Supremă de

Justiție. Interpretarea strict gramaticală a locuțiunii "act juridic" este insuficientă și ar putea provoca ambiguități în înțelegerea corectă a sensului ei textual. În cazul nostru concret mai eficientă și binevenită ar fi metoda sistematică în îmbinare cu cea teleologică de interpretare: raportarea textului legii contestate la alte norme de drept, consfințite în Constituție și de zăluirea scopului avut în vedere de legiuitor la momentul elaborării legii.

Stipulând competențele Curții Constituționale, Constituția arată că acestea constau în garantarea supremației Constituției. Această sintagmă poate eventual însemna și sancționarea (la sesizare) a oricărui comportament neconstituțional din partea oricărei autorități publice în exercițiul atribuțiilor ei. Constituția a stabilit Curții Constituționale o competență strict determinată și limitativă de a-și exercita una din atribuțiile sale prin controlul constituționalității numai al legilor, regulamentelor și hotărârilor Parlamentului, decretelor Președintelui Republicii Moldova, hotărârilor și dispozițiilor Guvernului, precum și al tratatelor internaționale la care Republica Moldova este parte.

Actele sus-numite, prin trăsăturile lor specifice (adoptarea sau emiterea lor de autoritățile publice centrale, caracterul lor coercitiv, general și obligatoriu) sînt acte normative (exceptînd regulamentele Parlamentului, decretelor Președintelui Republicii Moldova, dispozițiile Guvernului cu caracter individual). Ceea ce corespunde dispozițiilor art. 140 alin. (1) din Constituție, care stipulează că Curtea Constituțională în hotărârile adoptate se pronunță exclusiv asupra legilor și altor acte normative sau asupra unor părți ale acestora.

4.2. În sensul larg noțiunea de "act juridic" constituie o manifestare de voință umană în scopul de a crea, modifica sau stinge un raport juridic. Altfel spus, actul juridic e sorginea principală a activității umane conștiente, reglementată de norma de drept. La baza clasificării actelor juridice în literatura juridică de specialitate stau multiple criterii: în dependență de ramura de drept, ținînd seama de voința participanților (ex. unilaterale), după modul de formulare (ex. consensuale), din punctul de vedere al efectelor (ex. constitutive, declarative) etc. E de menționat că actele constitutive de drepturi creează o situație juridică nouă, modificînd-o pe cea anterioară (ex. actele administrative, actele jurisdicționale).

4.3. Curtea Constituțională consideră că nu există temei pentru a considera identice noțiunile de "act juridic" și "act normativ". Nu poate fi reținută nici interpretarea largă, extensivă a noțiunii "act juridic" pe motivul lipsei de corespondență între conținutul și formularea textului normei de drept vizate.

Potrivit dispozițiilor art. 135 și 140 din Constituție, în cazul luat în dezbatere se impune o interpretare restrictivă a locuțiunii "acte juridice", subînțelegîndu-se prin ea - acte constitutive de drepturi, emise de autoritățile publice centrale, cu caracter coercitiv, general și obligatoriu pe baza legii și în vederea exercitării ei în scopul nașterii, modificării sau stingerii unor raporturi juridice.

5. Curtea Constituțională nu este abilitată să controleze constituționalitatea "dispozițiilor Președintelui Republicii Moldova, dispozițiilor Președintelui Parlamentului, ordinele organelor centrale de specialitate și ale organelor locale etc." (nota autorului sesizării). Prin natura lor juridică, actele sus-menționate, ca simple acte administrative (de gestiune, de specialitate, ce produc efecte numai pentru o anumită persoană fizică sau juridică și, de regulă, constată ori acordă drepturi), nu pot fi obiect de control al constituționalității la sesizarea subiecților cu acest drept a Curții Constituționale. Asupra acestor acte urmează să se pronunțe instanțele judecătorești ordinare în baza art. 26, 27 alin. (7), 281 alin. (1) lit. a), 282 lit. a) din Codul de procedură civilă în redacția Legii cu privire la modificarea și completarea Codului de procedură civilă nr. 942-XIII din 18 iulie 1996.

6. În sesizare se menționează că expresiile "exercită la sesizare controlul constituționalității" și "rezolvă cazurile" din art. 135 alin.

(1) al Constituției creează dubii în determinarea obiectelor de sesizare și a subiecților cu drept de sesizare, și, în consecință, creează aparența existenței unor modalități aparte de apreciere a constituționalității actelor supuse controlului.

Interpretarea gramaticală a expresiilor invocate și corelarea lor cu dispozițiile art. 135 din Constituție permit Curții Constituționale să constate că dispoziția textului e clară, completă și legală.

Dacă expresia "exercită la sesizare controlul constituționalității", înseamnă exercitarea unei atribuții pentru verificarea unei activități, atunci expresia "rezolvarea cazurilor" înseamnă găsirea unei soluții în situația când în procesul examinării unui litigiu judecata ordinară constată imposibilitatea aplicării unei legi sau a unui alt act normativ din cauza că acestea contravin Constituției.

În cazul sesizării Curții Constituționale în baza art.135 alin. (1) lit. a) subiecți cu drept de sesizare pot fi organele indicate în art. 25 din Legea cu privire la Curtea Constituțională (inclusiv Curtea Supremă de Justiție), iar în baza art. 135 alin. (1) lit. g) - exclusiv Curtea Supremă de Justiție în baza propunerii judecătii ordinare de a sesiza Curtea Constituțională.

În baza art. 3 și 23 din Legea cu privire la Curtea Constituțională, Curtea Constituțională în activitatea sa se conduce de aceleași principii și exercită jurisdicția în ședințe plenare, oricare ar fi actele sesizate și subiecții cu drept de sesizare.

7. O regulă, o normă constituțională nu poate fi contrară principiilor fundamentale ce guvernează sistemul de norme constituționale. Art. 7 din Constituție stipulează: "...Nici o lege și nici un alt act juridic...", articolele 20, 135 alin. (1) lit. g), 140 alin. (1) prevăd: "...împotriva actelor care violează drepturile, libertățile și interesele legitime..."; "...rezolvă cazurile... a actelor juridice..."; "...legile și alte acte normative...".

Faptul că redacția textelor articolelor menționate este nesatisfăcătoare din punctul de vedere al utilizării noțiunilor și termenilor juridici nu trebuie să conducă la interpretarea și aprecierea lor improprie care o depășesc. Legea nu atribuie Curții Constituționale competența de a da altă formulare textelor de lege, pe care le consideră nesatisfăcător redactate, această competență revenindu-i în exclusivitate Parlamentului Republicii Moldova.

În baza celor expuse, călăuzindu-se de art. 4 alin. (1) lit. b), 27 din Legea cu privire la Curtea Constituțională, art. 62 și 68 din codul jurisdicției constituționale,

Curtea Constituțională

H O T Ă R Ă Ș T E :

1. Dispozițiile art. 135 alin. (1) lit. g) din Constituția Republicii Moldova relevă una din atribuțiile Curții Constituționale de a se pronunța asupra constituționalității legilor și altor acte normative cu caracter coercitiv, general și obligatoriu (adoptate sau emise de autoritățile publice centrale) ce au incidență asupra examinării unui litigiu de către o judecată ordinară, procedura de control fiind inițiată pe cale de excepție de către această instanță prin intermediul Curții Supreme de Justiție.

2. În conformitate cu art. 135 alin. (2) din Constituția Republicii Moldova și art. 25 din Legea cu privire la Curtea Constituțională, Curtea Supremă de Justiție este în drept să sesizeze Curtea Constituțională cu privire la controlul constituționalității tuturor actelor prevăzute în art. 135 alin. (1) lit. a) din Constituția Republicii Moldova, art. 135 alin. (1) lit. g) fiind, însă, o competență specială a acesteia.

3. Conform art. 26 din Legea cu privire la Curtea Constituțională, prezenta Hotărâre este definitivă, nu poate fi atacată și intră în vigoare la data adoptării.

4. Hotărârea, conform art. 26 din Legea cu privire la Curtea Constituțională, se publică în "Monitorul Oficial al Republicii Moldova" într-un termen de 10 zile din ziua adoptării.

PREȘEDINTE
Chișinău, 6 mai 1997.
Nr. 15.

Gheorghe SUSARENCO